

SAMEN VOOR EEN GROENERE TOEKOMST

KLEINE ACTIES, OF GROTERE: ZE HELPEN ECHT

'Zet ook de knop om en doe mee'. Dat is de slogan van de Nationale Klimaatweek. De kans is groot dat u deze kreet tussen 30 oktober en 5 november regelmatig voorbij ziet komen. Klinkt mooi die slogan, maar ik snap best dat u misschien denkt: moet dat echt? En hoe dan?

Op die eerste vraag is het antwoord: ja. Dat het Nederlandse klimaat verandert kan u niet ontgaan zijn. We hebben net weer een zomer achter de rug die in de top-10 van warmste zomers ooit staat. En de klimaatverandering gaat door, concludeerde het KNMI nog maar eens in een rapport dat begin oktober verscheen. Met grote gevolgen voor ons allemaal, zelfs in het meest optimistische scenario. Maar daar kunnen we echt nog wel iets aan doen. Minder gas, olie en kolen verbranden en CO₂ uitstoten betekent dat die gevolgen veel minder groot zijn.

U hebt helemaal gelijk als u zegt: hoe dan? Ik kan in m'n eentje toch niet het verschil maken? Klopt. We moeten met z'n allen aan de bak. Als gemeente hebben we ook een rol. We doen al van alles om onze CO₂-uitstoot terug te dringen. Bijvoorbeeld zonne-panelen op (bedrijfs- en woning)daken plaatsen, windmolens plaatsen, maar ook stappen zetten om uiteindelijk onze huizen en gebouwen

zonder gas te verwarmen, door isoleren of plaatsen van (hybride) warmtepompen. De komende jaren zijn we nog wel afhankelijk van gas. Om te voorkomen dat inwoners door de nog steeds hoge energieprijzen in de financiële problemen komen, gaan we helpen bij het nemen van energiebesparende maatregelen. Dit najaar starten we met een klusdienst die mensen met een laag inkomen daar thuis bij komt helpen. Daarnaast gaan we eigenaren van koopwoningen met een slecht geïsoleerd huis (energietabel D of lager) volgend jaar helpen hun woning beter te isoleren en zo het energieverbruik terug te dringen.

Dit zijn maar een paar voorbeelden van wat er allemaal gebeurt om die CO₂-uitstoot te verminderen en hoe we proberen u daarbij te helpen. En ja, u kunt ook zelf iets doen. In deze Klimaatkrant leest u er meer over. Of het nu kleine acties zijn, of grotere: er zijn talloze mogelijkheden. En hoe klein ook: ze helpen het klimaat én uw portemonnee echt.

Bennie Blom
Wethouder Duurzaamheid gemeente Moerdijk

BOM ENGINEERING

Slimme Techniek voor een Groenere Aarde!

BOM Engineering neemt haar verantwoordelijkheid voor het klimaat serieus. Ons gebouw is dan ook een mooi voorbeeld van onze visie op duurzaam ondernemen en milieubewust bezig zijn. We zijn er trots op een bijdrage te kunnen leveren aan de groene revolutie door middel van de volgende duurzame initiatieven:

Zonnepanelen

Op ons dak liggen 795 zonnepanelen die zonne-energie omzetten in schone elektriciteit. We zijn op dit gebied bijna zelfvoorzienend.

Warmtepomp

We verwarmen ons gebouw op een ecologisch verantwoorde manier met behulp van een warmtepomp die gebruikmaakt van aardwarmte.

Klimaatbeheersing

Systemen voor klimaatbeheersing houden onze ruimtes comfortabel, met weinig energieverbruik.

Slimme verlichting

Aanwezigheidsdetectie en LED-verlichting minimaliseren het energieverbruik in ons pand.

Waterbesparing

Sensor-gestuurde kranen en toiletten helpen ons kostbaar water te besparen.

Hoogwaardige isolatie

Dankzij het gebruik van hoogwaardige isolatiematerialen minimaliseren we warmteverlies en verminderen we ons energieverbruik.

Slimme lamellen

Door een weerstation automatisch aangestuurde lamellen houden ongewenste warmte buiten en verlagen zo de behoefte aan gekoelde lucht.

Oplaaainfrastructuur

We ondersteunen groen vervoer met oplaadpalen voor elektrische auto's en fietsen, waardoor duurzame mobiliteit wordt gestimuleerd.

BOM Engineering omarmt een klimaatbewuste toekomst en zal voortdurend blijven innoveren om haar ecologische voetafdruk nog verder te verkleinen. Onze groene boodschap draait om duurzame energie-opwekking en -besparing. Doe met ons mee en streef naar een groenere planeet voor toekomstige generaties!

BOM ENGINEERING | Emmerblok 16 | 4751 XE Oud Gastel | T: 0168 - 46 81 81 | E: bom@bomengineering.nl | bomengineering.nl

ENERGIEK MOERDIJK

Energiek Moerdijk is een coöperatie van en voor de bewoners van de gemeente Moerdijk. We streven ernaar dat iedereen in Moerdijk minder afhankelijk wordt van fossiele brandstoffen. Deze brandstoffen raken wereldwijd op en dragen bij aan grote hoeveelheden CO₂-uitstoot. Gelukkig zijn er financieel aantrekkelijke alternatieven beschikbaar. Door op een slimme manier te verduurzamen, kunnen we allemaal geld besparen. Samen werken we aan de overgang naar schone energie en een betere leefomgeving in onze dorpen. Energiek Moerdijk fungeert hierbij als denktank, motivator en kennisbron om de uitvoering zo efficiënt en betaalbaar mogelijk te maken.

Als inwoners van Moerdijk dragen we verantwoordelijkheid voor ons milieu en willen we ervoor zorgen dat toekomstige generaties kunnen genieten van een schone leefomgeving.

Visie: Onze visie is gericht op het realiseren van projecten die minder energie verbruiken en betaalbare duurzame energie opwekken. We zoeken steun en expertise bij de inwoners en bedrijven van de gemeente Moerdijk.

Onze visie is gebaseerd op het Trias Energetica-principe, bestaande uit drie stappen:

1. Minimaliseer energiegebruik.
2. Gebruik duurzame energie, zoals zonne-energie en windenergie.
3. Slim gebruik maken van energiebronnen die kunnen opraken, zoals aardgas en olie.

Doel: haalbare en toegankelijke oplossingen te vinden, zoals het bijdragen aan de doelstellingen van

gemeente Moerdijk om energieneutraal te worden. Energiek Moerdijk helpt u geheel gratis met het besparen van energiekosten door een onafhankelijke energiescan en/of een lekcheck om kieren in huis op te sporen. De energiecoaches zijn gecertificeerde vrijwilligers die bij u thuis langs komen. Daarnaast kan Energiek Moerdijk een warmtescan uitvoeren.

Moerdijk telt ongeveer 17.000 huishoudens die jaarlijks ongeveer miljoenen uitgeven aan elektriciteit en gas. Ons doel is om dit geld in de toekomst vooral te investeren in energiebesparing en -opwekking door en voor de inwoners van Moerdijk. Energiek Moerdijk staat klaar om u te helpen bij het vinden van deze oplossingen!

Wilt u meedoen? Wij zijn altijd op zoek naar energiecoaches en lek-checkers om ons team te versterken. Meld je gratis aan en draag bij aan de energietransitie in onze mooie gemeente, zowel voor uzelf als voor uw mede-inwoners.

MET DANK AAN

Bestuursleden:

Dimph Rubbens
Voorzitter

Ton Haverkamp
Secretaris &
Penningmeester

Joep Peeraer
Bestuurslid

Adwin van As
Bestuurslid

Onze energiecoaches:

Jan de Wit, Peter van Ginneken, Hans van Suylenkom, Harry de Rond, Michiel van Veen, Piet Vegers, Gerrit de Vos, Geert Knook, Ad Bruijns.

AGENDA KLIMAATWEEK 2023

Samen voor een beter klimaat. Zet ook de knop om en doe mee! . Energiek Moerdijk moedigt iedereen aan om iets te doen voor een beter klimaat. Dat doen we tijdens deze week van 30 oktober tot en met 5 november, maar ook de rest van het jaar. Het klimaat heeft jou het hele jaar nodig. Je kunt ieder moment beginnen aan een bewuster leven. Dus waarom vandaag niet? Zet ook de knop om en doe mee! Welke duurzame stap zet jij vandaag? www.nkw.nl

Maandag 30 oktober

- 13.00-17.00** Bibliotheek Zevenbergen speurtocht.
19.00 Informatiebijeenkomst energiehoofdstructuur gemeente Moerdijk (gemeentehuis)

Dinsdag 31 oktober

- 9.00 - 12.00** Repaircafe Trefpunt Zevenbergen.

Woensdag 1 november

- 11.00-17.00** Bibliotheek Zevenbergen speurtocht.
13.00-17.00 Rondrit wethouder.
 - Bibliotheek (uitreiking duurzaamheidsaward).
 - Lancering websites Energiek Moerdijk, energieloket en STEM.
 - Voetbalvereniging Zevenbergschenhoek.
 - Willemstad ingepakt huis, lekcheck, afronding pilot slimme stappen.
13.00-15.00 Noordhaven Hartverwarmend actief Kringloopwinkel.
14.00-16.00 Emmaus Langeweg markt.
19.30-21.00 Sportcafé duurzaamheid Trefpunt Zevenbergen.

Donderdag 2 november

- 10.00-15.00** Noordhaven Hartverwarmend actief Kringloopwinkel.
11.00-17.00 Bibliotheek Zevenbergen speurtocht.
19.00-21.00 Ondernemers event Stad Klundert.
20.00-22.30 Documentaire "Tomorrow" in De Schuur

De website van Energiek Moerdijk is vernieuwd! Zo wordt het nóg makkelijker om een energiescan of lekcheck aan te vragen.

Bekijk nu onze vernieuwde website op www.energiekmoerdijk.nl of scan de QR code

Vrijdag 3 november

- 11.00-19.00** Bibliotheek Zevenbergen speurtocht.
9:00-12:00 Natuurwerkdag Voedselbos Langeweg

Zaterdag 4 november

- Opschoon-ommetje om in je eigen buurt zwerfafval op te ruimen.
10.00 Markt Zevenbergen start zwerfafval opruimen. Neem je kind, je kleinkind of je vrienden mee.
11.00-14.00 Bibliotheek Zevenbergen speurtocht.
14.00-16.00 Emmaus Langeweg.
13.00-15.00 Noordhaven Hartverwarmend actief Kringloopwinkel.

Zondag 5 november

- 13.30-16.30** Kinderboerderij de Dierenploeg in Zevenbergen
 Tentoonstelling Kletsnat Onderwaterwereld.

DUURZAAMHEIDSEVENT MOERDIJK 2023

Op weg naar duurzame mobiliteit

2 november 2023
19:00 uur
De Stad Klundert

TOEGANG GRATIS

Ondernemers kunnen zich aanmelden via onderstaande link.

Aanmelden: www.energiekmoerdijk.nl/events

GRATIS ENERGIESCAN

Besparen op hoge energiekosten?

Wij helpen je graag op weg met onze gratis energiescan. Een van de energiecoaches van Energiek Moerdijk komt bij jou thuis langs. Hij of zij geeft je tips om energie te besparen. De energiescan is geheel gratis en vrijblijvend en neemt ongeveer een uurtje in beslag.

Vraag een energiescan aan via www.energiekmoerdijk.nl/energiescan

COLOFON

De Klimaatkrant is een uitgave van Energiek Moerdijk.
 Bestuur: Dimph Rubbens, Joep Peeraer, Ton Haverkamp en Adwin van As.

Redactie en vormgeving: YZCommunicatie
 Met foto bijdragen van: Energiek Moerdijk, Mariette Kapitein en YZCommunicatie

Vragen of opmerkingen?
 Mail naar info@energiekmoerdijk.nl

Deze krant is gratis huis aan huis verspreid in de gemeente Moerdijk. Deze krant is mede mogelijk gemaakt door de Gemeente Moerdijk als bijdrage aan de Nationale Klimaatweek

PLANT JE MEE? WANT EEN BLOEIENDE LENTE, PLANT JE IN DE HERFST!

De herfst is het ideale seizoen voor de aanplant en andere werkzaamheden in de tuin. Tijdens deze maanden is de bodem nog relatief warm, maar ook vochtig. Daardoor kunnen je planten voor de winter goed wortelen en in 'slaapstand' gaan. Wanneer het voorjaar aanbreekt kan de groei dus direct beginnen en geniet je al snel van een groene en bloeiende tuin.

VOORDELEN VAN DE NAJAARSPLANT

1. Water geven. Het grootste verschil tussen voor- en najaar is natuurlijk het weer. In de afgelopen jaren hebben we vaak een droge lente gehad waarin we jonge plantjes soms wekenlang water blijven geven. In de herfst regent het gewoonlijk meer dan in het voorjaar en is de luchtvochtigheid hoog. Ook zijn de nachten langer en ligt er meer dauw. Dat betekent dat je planten minder snel uitdrogen, en het scheelt zowel gebruik van kraanwater als lopen met de gieter.

2. Wortels ontwikkelen. In het najaar is de bodem nog opgewarmd door de zomer en zullen de planten beter aanslaan. Bomen, struiken, vaste planten en bollen kunnen makkelijker worden geplant of verplant omdat ze in 'slaapstand' zijn. De grond heeft meer tijd om aan de wortels te plakken en de wortels hebben meer tijd om zich te ontwikkelen. Zo kunnen ze makkelijker voeding en water opnemen op momenten dat het moeilijk wordt.

3. Winterslaap. Een voordeel ten opzichte van planten in het voorjaar is dat de planten zich in het najaar al aan het voorbereiden zijn op de winter door onder meer voedingsstoffen op te slaan in wortels en takken. In de warme bodem zullen ze voor de winter wel wortelen, maar weinig energie steken in het maken van nieuwe scheuten. In tegenstelling tot het voorjaar zijn planten die in het najaar gekocht worden volledig ontwikkeld.

4. Vaste planten. In het begin van de herfst kun je alles wat je in een pot koopt in de tuin zetten; dat heeft dan mooi de tijd om voor de winter vast te wortelen. Vaste planten en bloembollen kun je in het najaar tegelijkertijd planten. Planten die met kluit worden verkocht of met schoongespoelde wortels, zijn juist geschikt om in de tweede helft van het najaar te planten.

5. Volle grond. Zodra de planten in rust gaan, in oktober, kunnen bomen, heesters en vaste planten uit de vollegrond gerooid worden. Kwekers slaan deze planten op voor levering in het hele winterhalfjaar. In de herfst is daarom bij kwekerijen het aanbod van leverbare bomen, heesters, rozen en haagplantsoen groot. De planten kunnen meteen op hun eindbestemming de grond in. Ze gaan dan niet meteen groeien, maar de grond rondom de kluit krijgt de tijd om goed contact te maken met de wortels. Plantmateriaal uit de vollegrond is vaak goedkoper dan in container gekweekt materiaal.

6. Verbeter de biodiversiteit. Wie in het najaar op slimme wijze aan de slag gaat, kan het hele jaar door genieten van een mooie en levendige tuin. Bovendien is een mix van planten niet alleen mooi om te zien, maar ook goed voor de biodiversiteit!

7. Een levende tuin begint bij de grond. De bodem is misschien wel het belangrijkste onderdeel van jouw tuin: goede grond zit vol met leven en dat vormt weer de basis van een levende tuin. Ruim een kwart van de biodiversiteit op aarde leeft in de grond. En al die kleine beestjes vormen het voedsel voor graag geziene tuinvogels en andere dieren. Door te zorgen voor een rijk bodemleven krijg je gezonde vitale planten en (fruit)bomen in de tuin. Vitale bodems slaan bovendien CO₂ op en kunnen water zuiveren en vasthouden.

Ook ik ga stevig aan de als in mijn tuin, maar ook in de tuin van mijn ouders. Help elkaar een handje en deel vooral planten. Ook nu is het moment om zaailingen of te grote vaste planten te scheuren in meerder planten. Voordat je ze weggooit, vraag het je burens eens en maak zo niet allen je eigen tuin kleurrijk, maar ook die van je burens, ouders, kinderen.

Ik wens je veel plezier met het werken in je tuin.

Check wel ook nog even op www.moerdijk.nl/klimaat-subsidie of je niet in aanmerking komt voor subsidie voor het vergroenen van je tuin of voor het plaatsen van een altijd handige regenton!

*Groet,
Marty Braat*

MOERDIJK

Hoi! Ik ben Chico Kablau en woon samen met mijn vriendin in Prinsenbeek. Ik ben graag met alles omtrent duurzaamheid bezig en sinds vorig jaar april met veel plezier werkzaam bij de gemeente Moerdijk. Als projectleider energietransitie voor de gebouwde omgeving werk ik aan de opgave om de bestaande woningen in Moerdijk energiezuinig en met duurzame energie te verwarmen. Het uiteindelijke doel is om voor 2050 alle woningen van duurzame energie te voorzien.

Energieloket. Met verschillende regelingen, acties en initiatieven proberen we inwoners te ondersteunen bij de verduurzaming van hun woning. Voor informatie over het verduurzamen van jouw woning kun je als inwoner van Moerdijk terecht bij het Regionaal Energieloket. Bijvoorbeeld voor vragen over subsidies en leningen of onafhankelijke informatie over maatregelen zoals zonnepanelen, isolatie en verwarmen. Op het online energieloket kun je ook een online HuisScan doen en zie in 2 minuten wat voor jouw woning en situatie de mogelijkheden zijn om je energierekening te verlagen. Voor een energiecoach aan huis wordt je op het energieloket doorverwezen naar Energiek Moerdijk. Via Energiek Moerdijk kan je daarnaast ook een lekcheck of een warmtescan aanvragen! Ga naar regionaalenergieloket.nl/moerdijk of bel voor vragen naar 088 525 4110 of mail naar vragen@regionaalenergieloket.nl.

Binnenkort zal er via dit energieloket ook een collectieve inkoopactie voor (hybride) warmtepompen georganiseerd worden!

Energie klusdienst. Door de oorlog in Oekraïne en het dichtdraaien van de Nederlandse gaskraan zijn de energieprijzen gestegen. Veel gezinnen hebben moeite om de energierekening te betalen. Voor gezinnen met een laag inkomen zijn er voorzieningen, zoals de energietoeslag, waar zij gebruik van kunnen maken. Daarnaast proberen wij door middel van een energie klusdienst te helpen met besparen op de energiekosten. Deze energie klusdienst gaat langs de huizen en treft desgewenst kleine energiebesparende maatregelen en geeft bespaartips. Scheelt toch, ook al is het maar een beetje. Denk hierbij aan radiatorfolie, tochtstrips en waterbesparende douchekoppen. Als je gebruik mag maken van deze energie klusdienst ontvang je binnenkort een brief.

*Groet,
Chico Kablau*

IN ÉÉN FIETSTOCHT LOKAAL JE BOODSCHAPPEN DOEN

Groencoach Petra Wevers woont in Zevenbergen. Ze werkt aan verschillende projecten rondom kinderen en gezondheid, op het gebied van bewegen en voedsel. “Ik vind het belangrijk dat zeker kinderen weten waar ons eten vandaan komt. Hoe het groeit, verzorgt en geoogst wordt: het verhaal van zaadje tot groente.”

Als we bijvoorbeeld aardappels in de supermarkt kopen, kan dat al een hele weg hebben afgelegd. Dat is niet duurzaam. Laten we het dicht bij huis kopen, dan kun je er nog gezond op de fiets heen ook.” Wevers ziet een win- winsituatie. “Allereerst ben je heerlijk in beweging en heb je het gevoel van vrijheid als je door de polders fietst. Zo kun je lekker je hoofd leeg maken. Tweede is dat je gezond lokaal je eten koopt en zo plaatselijke ondernemers steunt.” Ook zorgt het voor een stukje bewustwording. “Je leert van de veranderingen in het landschap. Het eten op ons bord is seizoensgebonden. Wanneer kun je nu spruitjes of kolen kopen? En wanneer zijn de aardbeien en asperges op z'n lekkerst? De boer die zijn producten op zijn erf verkoopt, kan het verhaal van zaadje tot groente vertellen. Ook kun je zien dat ze dit met liefde en veel inzet doen. Zo kan een burger meer waardering en begrip voor het boerenleven krijgen. Dat mensen niet alleen maar mopperen over de koeien- en varkensstront, of modder en tractoren op de weg.”

FIETSEN VOOR M'N ETEN

Petra Wevers is voorfietser van het consumentenplatform Fietsen voor m'n eten, waaronder regio West-Brabant. Zij brengt alle verkooppunten van lokaal eten, zoals boerderijwinkels, bakkers, slagerijen en viswinkels bij elkaar. Ook is zij actief met de gelijknamige facebookpagina. Alle verkooppunten zijn hier vindbaar, met adressen, openingstijden en hun producten. Ook zijn de fietsroutes die langs deze verkooppunten gaat te downloaden. Hoe mooi zou het zijn als de producenten hun producten daar promoten en de fietsers hun inkopen en recepten delen met de anderen. Het is een hele klus, met ruim 2300 volgers. Hulp is welkom!

TOILETPAPIER

Zouden meer boeren lokaal hun producten moeten verkopen? “Nou, móeten is een groot woord. Ik denk wel dat, wanneer ze hun product dicht bij de klant brengen, ze ook meer waardering kunnen ervaren. Die trots op hun levenswerk en hun producten. Het zou mooi zijn als je in een fietstocht je volledige boodschappen kunt doen, en zo min mogelijk in die mega-supermarkten hoeft te komen. Er zijn mensen die daar al heel ver in zijn – ik ken iemand die haalt enkel haar toiletpapier nog bij de supermarkt.”

“Het is goed dat we ons voedsel niet ingepakt in een supermarkt kopen, maar vers vanuit de grond”

'N BIETJE GEZOND

Wevers werkt hard om de verbinding te leggen tussen boer en burger. “Bijvoorbeeld door het voedseducatieproject 'n Bietje Gezond, waarbij je de polder rondfietst en je eigen recept bij elkaar fietst.”

Ook heeft ze verschillende uitgaven van het streek boekje over 'vijftig-dingen-die-je-gedaan-moet-hebben-voor-je-twaalfde' gewerkt, waarin de agrarische sector ook een belangrijke rol speelt. Het bezoeken van een boerderij of kwekerij bijvoorbeeld, en daar je eigen fruit plukken of zelf groente oogsten. Om dat dan vervolgens weer te bereiden en op te eten.

“In coronatijd werd er veel meer in de buurt gefietst. Mensen zochten mooie routes door de polders en ontdekten de pracht van ons landschap en verschillende verkoopstalletjes.” Een groot voordeel hiervan is voedseducatie: weet wat je eet. “Het zorgt ook voor een stukje binding met het landschap en de plek waar je opgroeit.”

Fotografie: Petra Huijsmans fotografie

HAAR DROOM

Hoe tof zou het zijn als in het centrum van Zevenbergen, aan de haven, een streekwinkel komt, waar alle Moerdijkse producten verkocht worden. Samen met promotiemateriaal van alle mooie pareltjes in de gemeente Moerdijk. Wellicht in combinatie met een Toeristisch punt waar alle fiets- en wandelroutes vindbaar zijn. Want we mogen met z'n allen TROTS zijn op onze prachtige gemeente Moerdijk.

Krachtig Buiten
natuurlijk spelen & ontmoeten

www.krachtigbuiten.nl

van wensens makelaars
Waar woonruimte uitkopen

VOL ENERGIE DUURZAAM ONDERWEG NAAR JOU!

Tot ziens!

0168 40 14 67 | info@vanwensensmakelaars.nl | www.vanwensensmakelaars.nl

SAMEN WERKEN AAN DE LOKALE ENERGIE-TRANSITIE

 Energie duurzaam opwekken

 Energie besparen

 Experience

Meer weten?

www.windparkstreepland.nl

agroZON

ZONNEPANELEN

- **Adviesgesprek op locatie en offerte op maat**
- **Al meer dan 10 jaar ervaring en deskundigheid**
- **Klantgerichte service, ook ná het installeren van uw producten**
- **Persoonlijk contact en geen aanbetalingen**

 Standerdmolen 10, 4751 VJ Oud Gastel

 0168 46 22 66

 www.agrozon.nl

aantoonbaar beter

LEK-CHECK: LOS ALLE TOCHTPROBLEMEN IN JOUW WONING OP

Veel woningen hebben last van ongewenste tochtproblemen. Maar waar komt de tocht precies vandaan en hoe kun je dit oplossen? Wij vroegen het een ervaren lek-checker.

In de eerste helft van 2023 is aan mij gevraagd of ik mee wilde werken aan de lek-check activiteit die Energiek Moerdijk op dat moment aan het opstarten was. Het goed uit kunnen voeren van een lek-check (met een mooi woord "Blowerdoortest") is lastig te leren uit een boekje. Daarom zijn de eerste tests uitgevoerd samen met een ervaren checker, die eerder een aantal tests heeft uitgevoerd in een buurgemeente. Een goed voorbeeld van regionale samenwerking.

Nadat we een frame hebben geplaatst in één van de buitendeuren van de woning, waarin een zeildoek is aangebracht met een grote ventilator (diameter ca 60 cm). Daarna controleren we of alle ramen en deuren in de buitengevel gesloten zijn en ook alle ventilatieopeningen gesloten zijn. In de woning moeten alle deuren open, zodat er in alle ruimten een onderdruk wordt aangebracht door de ventilator te starten. Deze onderdruk in de woning is relatief gering en komt globaal overeen met windkracht 5 op de

buitengevel in de woning. Binnen in de woning is hier niets van te merken en ook huisdieren merken hier niets van, ze mogen alleen niet naar buiten of binnen.

Het zoeken naar plekken waar ongewenste ventilatie (ook wel TOCHT genoemd) de woning binnenkomt is letterlijk handwerk.

Er zijn een aantal plekken waar je kunt verwachten waar tocht binnenkomt:

- Niet meer goed werkende tochtstrippen bij openslaande ramen en deuren, met name als ze naar binnen open gaan!;
- Bij later geplaatste of aangepaste kozijnen in de buitengevel, de aansluiting kozijn-buitenmuur;
- Dak doorvoeren voor CV installaties en ventilatiekanalen;
- Op zolder de aansluiting van de buitengevel en het dak (bij de z.g. muurplaat).

Er zijn ook plaatsen die in eerste instantie niet verwacht zoals bijvoorbeeld:

- Lichtspotjes in een verlaagd plafond van een aanbouw. Overigens is de aansluiting aanbouw – oorspronkelijke bouw ook een punt van aandacht;
- Als de woning een kruipruimte heeft wil er ook nog wel eens tocht komen via het kruipluik;
- Stopcontacten;
- Bij stalen deurkozijnen die in de spouw zijn geplaatst.

Uit de opsomming blijkt dat de tocht die wordt geconstateerd in veel gevallen met simpele middelen en door een handige doe-het-zelver kan worden opgelost. Bij andere gevallen zal een deskundige ingeschakeld moeten worden.

Mocht u toch niet zeker zijn, dat met bovenstaande u alle tochtproblemen in uw woning kunt oplossen, vraag dan een lek-check aan via onze website: www.energiekmoerdijk.nl/lek-check.

REPAIR CAFE ZEVENBERGEN

Weggoien? Mooi niet! De gemeente Moerdijk heeft namelijk een Repair Café, een duurzaam initiatief gerund door vrijwilligers. Het doel van het Repair Café is om spullen een tweede leven te geven door deze samen te repareren.

In het eerste half jaar van 2023 heeft het Repair Café 147 bezoekers gehad met kapotte spullen. 106 stuks konden nog gerepareerd worden. De overige 61 waren niet meer te repareren of te duur om nog te repareren. 72% van onze reparaties is dus gelukt! Een mooi resultaat.

Ook meedoen? In de even weken op dinsdag kunt u tussen 9.00 en 12.00 uur het Repair Café bezoeken. U vindt het in 't Trefpunt aan de Kristallaan in Zevenbergen.

HELP MEE OP ZATERDAG 4 NOVEMBER
ZWERFAFVAL OP TE RUIJEN IN ZEVENBERGEN

Elk jaar organiseert de zwerfafvalcoördinator Zevenbergen een paar opruimacties. De Klimaatweek is een goede aanleiding om aan de slag te gaan en zwerfafval op te ruimen.

Maak zaterdag 4 november een opschroommetje om je eigen buurt op te ruimen of kom om 10 uur naar de markt. Neem je kind, je kleinkind of je vrienden mee.

Zwerfafval is een van de grootste ergernissen bij inwoners: het zorgt voor een rommelig straatbeeld en is ook nog eens schadelijk voor dieren en het milieu.

We starten om 10.00 uur op de Markt met een kopje koffie, waarna iedereen op weg gaat. Opruimmateriaal is voorhanden bij de stand op de markt. U bepaalt zelf hoe lang u wilt lopen en waar. Om 12.00 uur komen medewerkers van de gemeente Moerdijk alle afvalzakken ophalen.

Voor meer informatie en aanmelding graag een mail naar yemapeters@telfort.nl

VERDUURZAMINGSPROJECT 'DE SCHUUR'

In Zevenbergen en omstreken is Theater de Schuur een bekend begrip, de enige locatie in de gemeente Moerdijk met een cultureel aanbod van rondtoerende theaterproducties en concerten.

Wat echter niet iedereen weet is dat dit theater gerund wordt door vrijwilligers. Een oude monumentale schuur uit de 18e eeuw is in de afgelopen 25 jaar door Stichting Stoffer en Blok omgetoverd in een knus theater, voorzien van een uitschuifbare tribune en moderne technische installaties.

Van oudsher was Stoffer en Blik een kindertheater, maar ondertussen runt deze stichting dus het theater en biedt het een thuis aan allereerst eigen groepen. Zij zorgen samen voor zo'n 30 avonden waarop mensen in de omgeving kunnen genieten van een avond theater in de eigen gemeente. Van bekende namen tot nieuw talent, en van try-outs tot premières.

Daarnaast heeft Theater de Schuur een aantal vaste gasten die gebruik maken van de theaterzaal zoals filmhuis Cine7,

een aantal basisscholen en een middelbare school, een fotoclub, een koor en ook de carnavalsstichting. Theater de Schuur is daardoor voor veel mensen onmisbaar in de gemeente.

Sluiting van het theater al dichtbij geweest

Het wordt steeds lastiger om de exploitatie van het Theater betaalbaar te houden. Enkele jaren geleden dreigde de deuren al te moeten sluiten door steeds hoger wordende kosten voor theatertechnici. Toen volgde de corona-periode. Door middel van gemeentelijke subsidies en door de exploitatiekosten zo laag mogelijk te houden is het tot nu toe steeds gelukt om het knusse theater open te houden. Helaas hebben we nu weer te maken gekregen met de hoge energiekosten die zeker voor een theater erg oplopen.

Verduurzaming van de monumentale Schuur

We hebben de ambitie om een van de eerste duurzame monumentale panden van Nederland te worden. We zijn al vergevorderd met plannen voor zonnepanelen, maar juist omdat we in een monumentaal pand zitten, zijn er veel regels waar we ons aan moeten houden en lopen onze plannen vertraging op.

In 2019 hebben we daarom een verduurzamingsproject opgestart met de naam; 'Het dak eraf'. Dit plan hield in: het vervangen en isoleren dak (uitgevoerd door de gemeente Moerdijk in 2020), het vervangen van conventioneel theaterlicht door LED lampen (uitgevoerd in 2021). Ook het installeren luchtbehandeling staat op de agenda voor 2024 (uitgevoerd door de gemeente Moerdijk), evenals het aanbrengen van zonnepanelen (bekostiging door theater, vergunning is aangevraagd bij Monumentencommissie). Deze aanpassingen zouden ons minder kwetsbaar maken als de energiekosten niet dalen of zelfs stijgen. Bovendien willen we graag zelf ook bijdragen aan een beter milieu en een betere wereld waarin we als mensen minder afhankelijk worden van fossiele brandstoffen.

Samen verduurzamen

Tijdens onze campagne, Samen voor de Wijk van de Toekomst, presenteerden lokale verenigingen hun ideeën om hun vereniging duurzamer te maken: van LED-verlichting tot zonnepanelen en van goede isolatie tot een warmtepomp. De beste initiatieven zijn beloond tijdens een inspirerende Award-Avond op onze locatie.

Wij wensen alle verenigingen veel succes met de uitvoering van de verduurzamingsprojecten!

Voor meer informatie, of voor inspiratie voor uw eigen project: scan de QR code met uw mobiele telefoon.

Shell Chemicals Park
Moerdijk

DUURZAME SPORTINITIATIEVEN MOERDIJK

KOGELVANGERS SCOORT OP DUURZAAMHEID

Deze vereniging gaat verder dan alleen het behalen van doelpunten op het voetbalveld; ze scoren ook op het gebied van duurzaamheid voor de gemeenschap. Een van hun recente initiatieven betrof de overstap naar groene energie. De club heeft 70 zonnepanelen op hun sportcomplex laten installeren door Agrozon, waardoor ze niet alleen hun eigen energiekosten hebben verlaagd, maar ook hebben bijgedragen aan de lokale energietransitie.

Met het oog op de toekomst heeft Kogelvangers plannen om accupakketten aan te schaffen, waarmee ze de opgewekte zonne-energie kunnen opslaan voor later gebruik. Hierdoor kunnen ze niet alleen nog zelfvoorzienender worden, maar hebben ze ook de mogelijkheid om groene energie te benutten, zelfs wanneer de zon niet schijnt.

PLANNEN VERDERE VERDUURZAMING ZWEMBAD 'DE OESTER'

Zwembad de Oester in Fijnaart, een non-profitorganisatie gerund door vrijwilligers, heeft het lokale zwembad al 8 jaar in beheer om sluiting te voorkomen. Vanaf het begin heeft de stichting hard gewerkt aan de betrouwbaarheid en duurzaamheid van het gebouw en de installaties. Er is gestreefd naar verduurzaming bij vervanging van systemen of installaties. Het zwembad is goed geïsoleerd en voorzien van dubbel glas, wat de mogelijkheid bood om andere verbeteringen door te voeren. Energiebesparing is bereikt door de vervanging van verlichting door zuinige LED-lampen en het gebruik van een frequentieregelaar voor de waterpomp, waardoor deze buiten openingstijden op een lager toerental draait. Efficiënter beheer van verwarming en luchtbehandeling heeft onnodig energieverbruik verminderd. In 2021 heeft De Oester een UV-C installatie geïmplementeerd om water te reinigen, wat resulteerde in water- en chloorbesparingen. Zonnecollectoren op het dak leveren aanzienlijke gasbesparingen, met name in de zomer. Momenteel wordt gewerkt aan de vervanging van de CV en luchtverwarmingsinstallatie om verdere besparingen en comfortverbeteringen te realiseren. Toekomstplannen omvatten zonnepanelen en warmtepompen, en sponsors zijn welkom om de duurzame inspanningen te ondersteunen.

VERDUURZAMING V.V.KLUNDERT

Enige jaren terug is v.v. Klundert gestart met het verduurzamen van de kantine en kleedkamers. De eerste stap was de verlichting aan te passen naar LED. De gemeente Moerdijk heeft het dak en de cv-ketels vervangen. De club heeft zelf de houten kozijnen met nog enkel glas vervangen voor kunststof kozijnen met dubbel glas. Voor verdere verduurzaming, zoals het plaatsen van zonnepanelen op de kantine, diende eerst de kantine overgenomen te worden van de gemeente Moerdijk. Voor deze verduurzaming werd in juli 2022 al een welkome financiële bijdrage binnengehaald met het winnen van een van de hoofdprijzen bij Shell Moerdijk met de campagne "Samen voor een duurzame wijk". Toen de kantine was overgenomen van de gemeente zijn er dit voorjaar 114 zonnepanelen geplaatst! De volgende stap is het plaatsen van LED verlichting op het trainingsveld.

MOGELIJKHEDEN VOOR 'ONS BAD' WILLEMSTAD

Ook het door vrijwilligers beheerde openlucht-zwembad in Willemstad, eigendom van Stichting Ons Bad, is volop bezig met verduurzaming. In 2020 werden 44 zonnepanelen geïnstalleerd, die een groot deel van de benodigde stroom opwekken. In 2021 zijn de hoofdpompen vervangen door energiezuinige exemplaren, en in 2022 werd een PLC-gestuurde frequentieregeling geïntroduceerd om de pompen efficiënter te laten draaien, afhankelijk van waterkwaliteit en temperatuur.

Kleinere initiatieven omvatten ledverlichting met bewegingssensoren en een inzamelpunt voor frisdrankblikjes om recycling te bevorderen.

Uitdaging

De volgende uitdaging is het verminderen van het gasverbruik tijdens de koudere maanden. Warmtepompen en gasketels worden overwogen om deze piekbelasting aan te pakken. Samenwerking met nabijgelegen sportverenigingen en scholen biedt mogelijkheden om energie-efficiëntie te maximaliseren, bijvoorbeeld door de uitwisseling van overtollige zonne-energie en warmwaterbehoeften te coördineren. Er zijn kansen voor synergie en samenwerking om duurzaamheid te bevorderen. Ofwel mogelijkheden genoeg de komende tijd!

PROJECT E-WHEELER EN LEEFBAARHEID IN HELWIJK

"Wijkklus" is een initiatief van Speeltuinenvereniging Kindervreugd dat een elektrische minibus (E-Wheeler) inzet, bediend door vrijwilligers. De E-Wheeler biedt plaats aan zes passagiers, een rollator of opvouwbare rolstoel en een boodschappentas, en bedient voornamelijk de kern Helwijk/Willemstad. Het project draagt bij aan de zelfredzaamheid en het voorkomen van eenzaamheid bij kwetsbare inwoners door lokaal gratis vervoer te bieden. De E-Wheeler draagt bij aan het behoud en de verbetering van de

leeftbaarheid in de kern Helwijk/Willemstad en is beschikbaar zonder zorgvragen of CIZ-indicaties. Meer informatie is te vinden op de website van Speeltuinenvereniging Kindervreugd: www.svkindervreugd.nl.

CAMPING MARKDAL, WATERPAREL AAN RIVIER DE MARK!

Camping Markdal in Standdaarbuiten heeft in samenwerking met waterschap Brabantse Delta en dankzij de Waterpoort Academy aanzienlijke uitbreidingen en duurzame verbeteringen ondergaan.

Wat begon als een droom van Sylvia en Klaas om een recreatieplek aan de rivier de Mark te creëren, is nu een inspirerende realiteit. De Waterpoort Academy bood hen de juiste omgeving om hun droom te delen en verrijking te vinden door samen te werken met anderen.

De uitbreiding omvatte 20 chaletplaatsen aan het water met natuurlijke oevers, waar natuur en recreatie hand in hand gaan. Het project heeft geleid tot een duurzame en biodiverse recreatieve omgeving, met gebruik van rivierwater voor tuinirrigatie, aandacht voor lokale fauna en flora, en zelfs hoop op het aantrekken van otters.

De betrokkenheid van het waterschap Brabantse Delta en de gemeente Moerdijk heeft bijgedragen aan het succes, met financiële steun en partnerschap om meerkoppelkansen te benutten. De volgende stap is om de locatie energieneutraal en zelfvoorzienend te maken, met behulp van zonne-energie en warmtepompen.

Door de aanpak van de Waterpoort Academy hebben Sylvia en Klaas niet alleen hun droom verwezenlijkt, maar ook een blijvend netwerk opgebouwd en kansen gecreëerd voor verdere ontwikkeling in de regio. De camping is nu een inspirerend voorbeeld van duurzaam toerisme en natuurbescherming.

DE DROOM VAN MICHAEL DAAMEN

Door Dimphe Rubbens, Lerend Netwerk Waterpoort

Michael Daamen zette zich in voor het behoud van een vitale samenleving in Moerdijk met sociaal levende wind als middel. Iemand die zich hard maakte voor een verhaal dat klopt. Waterpoort zorgde ervoor dat de kansen werden benut die we alleen niet kunnen realiseren. Waterpoort bestaat ruim 10 jaar. Waterpoort verbindt en brengt ondernemers, overheden en burgers met initiatieven voor een verhaal dat klopt bij elkaar. Dit alles zorgt voor betrokkenheid en slagvaardigheid, of anders gezegd voor een vitale lokale samenleving.

Hij ging opzoek naar inspirerende mensen uit de lokale gemeenschap en er werd hulp gevraagd aan andere coöperaties in Noord-Brabant. Het motto was: 'Naar een stekkerloze regio'. De droom was: duurzaam ondernemen met verbindingen tussen inwoners en bedrijven op energiegebied. Zelf de regie nemen in plaats van afhankelijk zijn van anderen. Zelf energie opwekken en verbindingen aangaan met bedrijven in de omgeving met energieoverschotten en lokale productie met bijvoorbeeld windturbines.

Meervoudige waardencreatie

De droom van Michael was: De gedachte van zijn vader op een moderne manier nieuw leven in te blazen. Met burgers georganiseerd in een gemeenschapscoöperatie, met ondernemers, overheden en onderwijsinstellingen samen duurzaam ondernemen. Door het sluiten van lokale en regionale ketens en kringlopen, zowel ecologisch als financieel, tussen bedrijven onderling en de omgeving: horizontale synergie volgens Waterpoort. Jan Jonker spreekt van meervoudige waardencreatie wanneer er sprake is van 'winst' voor alle kapitalen: natuurlijk, ecologisch, sociaal en institutioneel, niet voor één in het bijzonder. Hiervoor is volgens hem naast organisatiekunde, 'samenwerkingskunde' vereist.

Collectieve samenwerking eerst beginnen met de mensen die het aangaat

Michael pleitte voor het bevorderen van duurzaamheid door nieuwe vormen van samenwerking tussen organisaties te creëren. Hij geloofde dat het realiseren van duurzaamheid gebaseerd op maatschappelijke waarden een collectieve taak was en politieke keuzes vereiste. Tien jaar geleden, vanaf 2010, startte Michael als de initiator van het Platform Duurzame Energie West-Brabant en later de gemeenschapscoöperatie Energiek Moerdijk. Hij zocht inspirerende lokale gemeenschapsleden en kreeg hulp van coöperaties in Noord-Brabant. Hun doel was een 'stekkerloze regio' te creëren en duurzaam ondernemen te bevorderen door verbindingen tussen bewoners en bedrijven op het gebied van energie. Ze wilden zelf de controle nemen over energie-opwekking en samenwerken met bedrijven die overtollige energie produceerden, zoals windturbines.

Samenwerkingskunde in de gebiedsopgave Waterpoort

Dit duurzame ondernemingsinitiatief sluit aan bij de 'samenwerkingskunde' die in het Waterpoort-gebied wordt beoefend en geleerd in de Waterpoort Academy. De gemeenteraad van Moerdijk was de eerste in Nederland die sociaaleconomische voorwaarden opnam in haar windvisie, geïnspireerd door het Platform Duurzame Energie West-Brabant. Later volgden andere gemeenten langs de A16, zoals Drimmelen, Zundert en Breda, dit voorbeeld. Deze voorwaarden omvatten inclusieve participatie, evenwichtige verdeling van baten en lasten en windturbines als katalysator voor de energietransitie.

Windmolens voor leefbaarheid, revival van de dorpsmolens

Michael en Martijn Messing werkten aan het rapport "Windmolens voor leefbaarheid, revival van de dorpsmolens" en pasten dit toe in de gemeenten Moerdijk en Drimmelen. Ze gingen in gesprek met partijen die grondposities voor windmolens hadden. Ze kwamen overeen om samen dorpsmolens te ontwikkelen. Dit vereiste nieuwe organisatievormen waarin lokale belanghebbenden, zoals bewoners, boeren, maatschappelijke organisaties, kleine en grote bedrijven en de overheid, zich konden vinden.

Oprichting STEM (Stichting Energietransitie Moerdijk)

In Moerdijk, Drimmelen en Zundert werden stichtingen opgericht waarin lokale vertegenwoordigers het bestuur vormden, gericht op lokaal maatwerk. De opbrengsten uit de exploitatie van de molens zouden worden gebruikt om bewoners te helpen hun woningen te verduurzamen. Hierdoor konden inwoners en bedrijven op een innovatieve manier duurzaam ondernemen, waarbij iedere inwoner een eigen duurzaam verdienmodel kon ontwikkelen.

AANDACHT VOOR NATUUR BLIJFT NODIG

De aarde warmt op, er komen gevaarlijke stoffen in de lucht, de bodem en het water en daardoor hebben onze planten en dieren steeds meer moeite om te overleven. Als Kinderboerderij De Dierenploeg willen we op onze locatie met onze vrijwilligers een steentje bijdragen door maatregelen te nemen om onze directe leefomgeving te verbeteren.

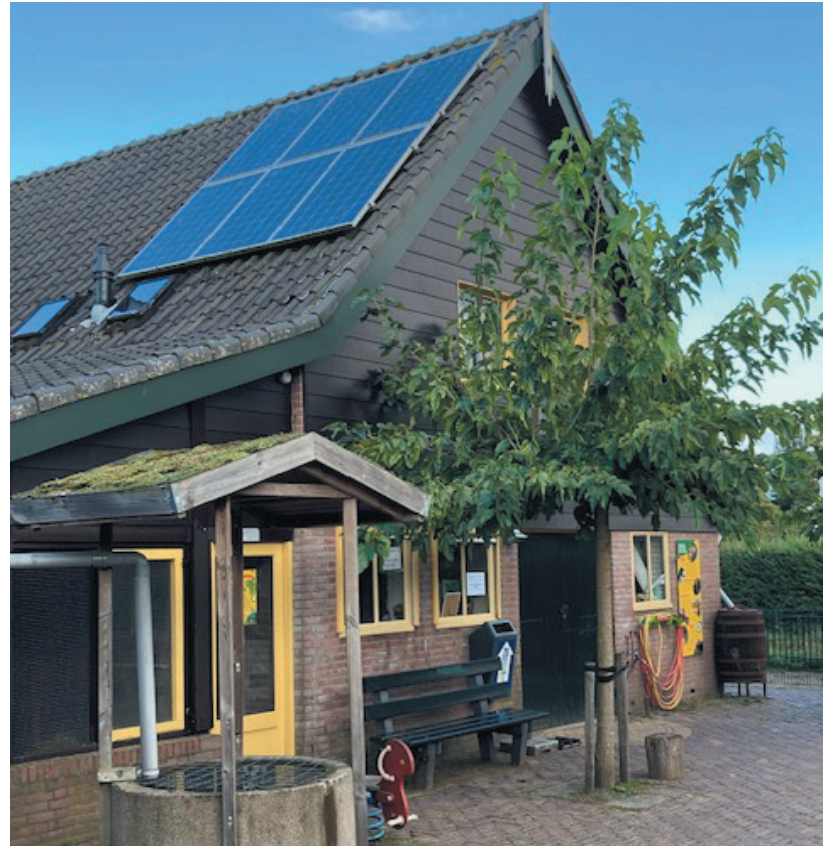
De Dierenploeg is al jaren bezig om haar eigen gebouw en de weides te verduurzamen. In 2016 heeft De Dierenploeg een bijdrage geleverd aan het boekwerk "Alle kinderboerderijen klimaatbestendig en waterbewust" met tips voor mogelijke maatregelen. Meerdere daarvan zijn zichtbaar voor bezoekers, zoals sedum-daken op de varkenshokken, zonnepanelen op het dak, waterdoorlatende verharding bij de ingang en de aanleg van een kruidentuin, bloemenweide en vijver op ons terrein. Aanvullende ingrepen staan in 2026 gepland als de gemeente ons pand verder gaat verduurzamen.

Het MilieuEducatiefCentrum (MEC) op de kinderboerderij organiseert allerlei activiteiten voor basisschoolkinderen en andere bezoekers om ze te informeren over natuur- en milieuzaken. Kinderen kunnen actief meedoen aan tentoonstellingen, leren hoe om te

gaan met dieren en planten, kennis nemen van natuurweetjes op informatieborden en buiten aan de slag met water in onze waterontdekkplek. Verder worden samen met IVN voor ouderen lezingen georganiseerd.

Tijdens de Klimaatweek is de tentoonstelling Kletsnat te bezoeken voor de groepen 1 t/m 4 van de basisscholen en op de zondagmiddag van 13.30-16.30 voor (groot)ouders met hun kinderen. Op een actieve manier maken kinderen hier kennis met beesten die afhankelijk zijn van schoon water.

We werken samen met verschillende partijen zoals Energiek Moerdijk. Maar ook medewerkers van Gemeente Moerdijk, IVN en Brabants Landschap worden gepolst over hoe bezoekers te informeren over het belang voor het zorgvuldig omgaan met de natuur, die steeds meer onder druk staat.

BIJEN, ENERGIE EN DUURZAAMHEID

Honingbijen bestaan al ruim 80 miljoen jaar. Het ontstaan van de mensheid wordt geschat op 200.000 jaar geleden.

Warmtehuishouding en energiebesparing

Je kunt de bijen heel duurzame insecten noemen. Omdat er een groot deel van het jaar broed (eitjes, larven) in de raten zit, houden ze de temperatuur in het broednest op ongeveer 35 graden Celsius. Dat doen ze door met de vliegspieren te trillen. In de winter daalt de temperatuur in de kast naar zo'n 15 graden. Ze kruipen dan dicht bij elkaar en verbruiken weinig energie (voedsel). Dat is pas energiebesparing! Met hun vleugels wordt de honing ingedampt tot een vochtigheidspercentage van ongeveer 18 %. Met diezelfde vleugels kunnen ze de kast ook ventileren. Als de zon vol op de kasten staat zie je de bijen, met hun achterste omhoog, volop met hun vleugeltjes wapperen. Een betere airco met zo weinig energieverbruik is nauwelijks voor te stellen. En vergeet niet dat die vleugeltjes tijdens het vliegen 100 keer per seconde op en neer gaan.

Energieverbruik.

Bijen moeten heel wat vluchten afleggen om één potje honing van 500 gram vol te krijgen. Ze moeten daarvoor één keer de wereld rond vliegen

terwijl een bij 40 mg nectar verbruikt om 10 km te vliegen. Dat ligt bij onze vliegtuigen met fossiele brandstoffen even iets anders.

Duurzaam bouwen.

Om raten te kunnen bouwen "zweven" bijen wasplaatjes. Met computerachtige precisie maken ze honingraten waarbij ze met een minimum aan materiaal een maximum aan ruimte creëren. Bovendien is de typerende zeshoekige constructie een garantie voor stevigheid. Ook architecten hebben dat begrepen en gebruiken deze constructie bij hun ontwerpen. De bijen staan bloot aan diverse bedreigingen zoals: varroa, virussen en sinds kort de Aziatische hoornaar. Voor de mens is klimaatverandering de grootste uitdaging aller tijden. Een kwestie van "survival of the fittest"? (Door Wim Rijnart)

VOEDSELBOSSEN IN MOERDIJK

Geïnspireerd door de Permacultuur zet Pascal Rijnart zich in voor Voedselbossen in gemeente Moerdijk. Een voedselbos is minimaal 0,5 ha groot en een door de mens ontworpen ecosysteem dat ook voedsel produceert. Het is een natuurlijk systeem met veel verschillende soorten eetbare planten, denk aan notenbomen, appelbomen, frambozen en kruiden. In de gemeente Moerdijk zijn er onlangs 3 particuliere voedselbossen gestart. Oktober is de ideale plantmaand, zodat ook in onze gemeente Moerdijk planten zoals de Uiensoepboom op de foto zullen kunnen worden aangeplant. Deze boom produceert bladeren die aan uiensoep doen denken, je kunt er heerlijke bouillon van trekken! Pascal heeft de ambitie met andere Moerdijkers een Openbaar voedselbos te realiseren. Meld je aan bij de Facebookgroep "Voedselbossen Moerdijk" voor meer informatie!

STEM: STICHTING ENERGIETRANSITIE MOERDIJK

STEM is al sinds 2019 naast Energiek Moerdijk een hoorbaar stemgeluid van een duurzame en groene gemeente. Want wij zorgen dat iedereen in Moerdijk energie kan besparen en dat de energietransitie voor ons allemaal iets oplevert. Daarvoor werken we samen met de gemeente en andere partijen. De bouw van de windmolens langs de A16 is zo goed als afgerond en dat betekent een nieuwe financiële fase in het project Energie A16. De molens nabij Klundert draaien en zorgen voor de eerste stortingen in de fondsen Klundert en Moerdijk.

Helaas is het nog steeds oorlog in Oekraïne en dat zorgt voor prijsverhogingen op de energiemarkt en de roep om Russisch gas vaarwel te zeggen. De opbrengsten van de windmolens zijn door veranderende situatie op de energiemarkt hoger. Dit brengt nieuwe ontwikkelingsmogelijkheden met zich mee wat betreft grootschalige, gemeenschappelijke energieprojecten. De Warmtetransitievisie biedt ook weer nieuwe mogelijkheden voor gemeenschappelijke projecten waar STEM eventueel financieel kan ondersteunen.

Sociale en lokale participatie

STEM zorgt voor de sociale participatie bij collectieve energieprojecten. Hieronder wordt verstaan dat de lokale gemeenschap in de gelegenheid wordt gesteld om te participeren in collectieve energieprojecten. De opbrengsten stellen de kernen, wijken, buurten, verenigingen in de gelegenheid om de eigen energietransitie te versnellen. Daarbij gelden de volgende voorwaarden:

- Iedereen uit de lokale gemeenschap (kern, wijk, buurt, vereniging, cooperatie) kan meedoen;
- Er moet een goede verdeling van lusten en lasten zijn;
- De opbrengsten worden zoveel mogelijk als hefboom ingezet voor nieuwe projecten die de energietransitie helpen versnellen.

Projecten in Moerdijk

STEM levert een bijdrage aan de begeleiding van sociale, collectieve energietransitieprojecten, zoals:

- Energie A16, te beginnen met de drie windkernen Moerdijk, Langeweg en Zevenbergschen Hoek. Hier is STEM fondsbeheerder;
- Windpark Industrieterrein Moerdijk. STEM heeft een rol als de fondsbeheerder;
- Zonnepark Sabina bij Willemstad.

**“DE LOKALE
GEMEENSCHAP
MOET OOK KUNNEN
PROFITEREN VAN DE
WINST”**

Windmolenproject Energie A16

Langs de A16 in West-Brabant werken bewoners, organisaties, ontwikkelaars en overheden samen aan schone energie. Met 28 windmolens die gebouwd worden langs de A16 tussen de Moerdijkbrug en de Belgische grens wordt de komende 25 jaar schone energie opgewekt. Een kwart van het rendement uit de windmolens wordt geïnvesteerd in lokale energieprojecten op gemeenschapsniveau. Het idee hiervoor kwam uit de koker van Michaël Daamen. Hij vond dat omwonenden niet alleen met de lasten van 28 grote windturbines mochten worden opgescheept. De lokale gemeenschap moest ook kunnen profiteren van de winst. Hij noemde dit ‘De dorpsmolen’, want die draait voor de hele gemeenschap. Op Moerdijs grondgebied staan 7 windmolens langs de A16.

Kijk voor meer informatie op www.energiea16.nl.

A. Lokale gemeenschappelijke energieprojecten

Al in 2016 is met alle 9 ontwikkelaars van de 28 windmolens langs de A16 de belangrijke afspraak gemaakt dat een kwart van het rendement uit de windmolens geïnvesteerd wordt in lokale energieprojecten. Daarbij worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Het geld uit de windmolens wordt besteed binnen de gemeentegrenzen van de betreffende windmolens;
- Iedereen in de gehele gemeente moet gedurende de draaitijd van de windmolens mee kunnen doen aan de projecten. Daarbij wordt begonnen met energieprojecten voor huishoudens die dicht bij een windmolen wonen. Er wordt gestart met de drie windkernen energie A16: Langeweg, Zevenbergschenhoek en Langeweg;
- De energieprojecten altijd uitgevoerd voor een groter deel van de gemeenschap, niet voor een individu;
- De projecten die uitgevoerd worden met investeringen vanuit de windmolens staan niet op zichzelf, maar dragen ook bij aan andere lokale energietransitieplannen (zoals de Warmtetransitievisie van de gemeente Moerdijk en de Regionale Energiestrategie West-Brabant);
- Investeringen in energieprojecten zorgen voor energiebesparingen, die vervolgens weer leiden naar nieuwe investeringen. Dit heet revolverend inzetten. De ambitie is om zoveel mogelijk op die manier een blijvende beweging lokaal op gang te krijgen.

B. Voorrang voor de windkernen energie A16

Er is met de werkgroep energie A16 uit de 3 windkernen een Lokale Energie Agenda (LEA Moerdijk Oost) opgesteld. Daarin staan verschillende projecten staan, zoals projecten over een energiescan voor iedereen, vouchersysteem voor energiebesparende maatregelen, woningisolatie en zonnepanelen. Maar ook bewustwording en communicatie over energiebesparing krijgen aandacht.

FONDS VERSNELLING REGIONALE ENERGIE STRATEGIE (FRES)

Nederland kent steeds meer energie-initiatieven: groepen (buurt)bewoners die actief aan de slag gaan met duurzame, lokale energie. Dat is goed nieuws! Deze initiatieven zijn een belangrijke schakel in het verduurzamen van Nederland. De Stichting Fonds versnelling Regionale Energie Strategie (FRES) in West-Brabant is opgericht om te helpen investeren in de ontwikkelfase van projecten en het verder professionaliseren van lokale initiatieven.

Belang van burger initiatief

Inwoners zijn essentieel voor het succes van de energietransitie. Zo kunnen burgers als lid meebeslissen en mee profiteren van de opwek van duurzame energie bij hen in de buurt. Lokaal eigenaarschap noemen we dat. Dat vergroot het draagvlak en versnelt het halen van de klimaatdoelstellingen.

Van idee naar uitvoering

In de regio West-Brabant zijn veel initiatieven (veelal in de vorm van een energiecoöperaties),

waar ondertussen honderden mensen lid van zijn. In de praktijk blijkt het voor energiecoöperaties, andere burgerinitiatieven en bedrijven best lastig om hun idee voor een duurzaam energieproject om te zetten in iets concreets, of om aan te sluiten bij grootschalige projectontwikkelingen. De belangrijkste redenen zijn gebrek aan expertise, tijd en/of geld.

FRES biedt de mogelijkheid om in de lastige fase van 'idee' naar 'realisatie' deze projecten professioneel te ondersteunen. Daarmee wordt het aantal projecten vergroot en neemt de deskundigheid van de lokale initiatieven ook toe. En dat is hard nodig, want de overheid ziet graag dat de lokale gemeenschap voor ten minste 50% eigenaar wordt van lokale duurzame energieprojecten.

Meer informatie? Bel Jan Snelders, coördinator stichting FRES: 06 14767412

GELD BESPAREN ÉN TEGELIJK VERDUURZAMEN? KIES VOOR EEN HYBRIDE WARMTEPOMP

Besparen op energiekosten, comfortabel wonen én tegelijk verduurzamen... dat klinkt toch als muziek in de oren? Lijkt u dit wat? Kies dan voor de Remeha Elga Ace hybride warmtepomp.

Het voordeel van een hybride installatie is dat de warmtepomp gecombineerd kan worden met uw bestaande cv-ketel. En uw cv-ketel gaat tot wel 70% minder gas verbruiken. De besparing op het gasverbruik én de subsidie leveren een aantrekkelijke terugverdiendtijd op.

Daarnaast draagt u ook bij aan een lagere CO2 uitstoot.

Kijk voor ons aanbod en scherpe aanbiedingen op onze website!

WWW.BERVOETS-INSTALLATIES.NL
OF BEL NAAR 0168 820 396

VACATURES

SERVICE MONTEUR
ALLROUND LOODGIETER
LOODGIETER

WWW.WERKENBIJBERVOETS.NL

EMMAUS-LANGEWEG, EEN DUURZAAM ALTERNATIEF

Emmaus Langeweg, onderdeel van de wereldwijde Emmausbeweging, is een organisatie waar duurzaamheid in de genen zit. Het gaat erom dat we met respect omgaan met elkaar en de wereld waarin we leven. We werken aan een veilige sociale wereld waarin een volwaardige plek is voor iedereen zonder roofoverval te plegen op onze aarde.

Samen sterker

Door je samen in te zetten voor het helpen van anderen help je ook jezelf. Het gaat om elkaar steunen, zowel binnen de eigen groep als met betrekking tot mensen buiten Emmaus die nergens anders terecht kunnen.

Solidair met kwetsbaren

Je hebt respect voor een ander en je omgeving. Iedereen heeft recht op een plek om te wonen, te werken en mensen om zich heen te hebben, in een omgeving die duurzaam wordt beheerd.

Zelfredzaam en ongebonden

Emmaus verdient haar eigen geld, doorgaans door middel van een kringloopwinkel of markt, en beslist op basis van eigen overwegingen. Emmaus is niet gebonden aan religie of levensovertuiging. Emmaus schept voorwaarden waardoor je regie over je eigen leven kunt hebben.

Praktisch idealisme

Waar nood of onrecht is, biedt Emmaus concrete steun. Emmaus is een organisatie die zich inzet voor het bestrijden van armoede en sociaal onrecht. Zij doet dit o.a. door praktisch aan de slag te gaan met het verwerven van inkomsten voor en met mensen die dit nodig hebben.

Meer info: www.emmaus-langeweg.nl of kom eens langs!

BIBLIOTHEEK WEST-BRABANT (ZEVENBERGEN)

Klimaatpreekuur en interactieve Belevenistafelpresentatie bij de Bibliotheek West-Brabant

Wist je dat de bibliotheek in Zevenbergen en Energiek Moerdijk samen aandacht schenken aan de thema's klimaat en duurzaamheid? Dat gebeurt op twee speciale momenten in het jaar: de Warme Truiendag in februari en de Klimaatweek van 30 oktober t/m 5 november.

Tijdens deze Klimaatweek brengt wethouder Bennie Blom op woensdag 1 november een bezoek aan de bieb in Zevenbergen om daar officieel de nieuwe website van het Energieloket te openen. Aansluitend kun je langskomen bij het Klimaatpreekuur. Twee adviseurs van Energiek Moerdijk beantwoorden je vragen over energie, subsidies, energiebesparende maatregelen en duurzaamheid. Het spreekuur is van 13.30 tot 15.30 uur en is gratis. Meld je vooraf even aan via www.bibliotheekwb.nl zodat er voldoende tijd is om je vragen te beantwoorden.

Zoek je inspiratie over duurzame voorbeelden? Ga dan aan de slag met de interactieve klimaatpresentatie op de Belevenistafel in de bieb. Kinderen kunnen deze week een speurtocht doen over energie, duurzaamheid en klimaat. Natuurlijk kun je ook in de bieb terecht voor boeken over deze thema's.

de Bibliotheek
West-Brabant

€115 m²
subsidie

Bij 2 isolerende maatregelen krijgt U €115 m² subsidie bij toepassing van triple beglazing.

Doordat er te weinig huizen worden gebouwd blijven mensen langer in hun huidige huis wonen. De rente is dan weliswaar verhoogd, maar door de hoge inflatie is het nog steeds interessant om de ruimte in de hypotheek te gebruiken. Oude kozijnen zijn niet geschikt om triple glas toe te passen. Maar naast een betere isolatie hebben nieuwe kozijnen meer voordelen. Qua veiligheid, geluidscomfort en onderhoud maken we stappen omhoog.

Bij Denkit zullen de adviseurs ook meedenken naar verfrissende andere mogelijkheden. Als we dan toch bezig zijn maken wij er het #mooistehuisvandestraat van. Dat verschil maken, daar doen we het voor. En dat hoeft écht niet altijd de hoofdprijs te kosten. Naar elk budget hebben wij goede ideeën en een eerlijk advies.

Maak een afspraak met ons.

Dennis Dekker

Trotse eigenaar van
Denkit ramen en deuren bv.

denkit.nl

#mooistehuisvandestraat

OP WEG NAAR EEN ENERGIENEUTRAAL HAVEN- EN INDUSTRIETERREIN

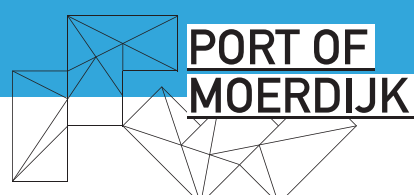
CON
NECT
ING
YOU

Duurzaamheid is een belangrijke pijler in de bedrijfsstrategie van Havenbedrijf Moerdijk en in de Havenstrategie 2030. Tegen dat jaar willen we grote stappen hebben gezet naar een energieneutraal Port of Moerdijk. We vinden het belangrijk om onze bijdrage te leveren aan de klimaatdoelen van het Akkoord van Parijs en de overgang naar duurzame energie.

Vermindering van de CO₂-uitstoot

Sinds 2017 is er een daling zichtbaar in de CO₂-uitstoot van de bedrijven op het haven- en industrieterrein van Moerdijk. Was in 2017 de uitstoot nog ruim 6,7

miljoen ton CO₂, in 2022 is deze uitstoot gedaald naar 4,3 miljoen ton. Bedrijven proberen hun CO₂-uitstoot vooral terug te dringen door elektrificatie van hun bedrijfsprocessen. Door de problemen met de netcongestie in Noord-Brabant is dit geen gemakkelijke opgave. In veel gevallen is er simpelweg niet voldoende elektriciteit beschikbaar. Daarom proberen we de bedrijven hierbij te ondersteunen. Dit doen we door ons actief in te zetten voor een verzwaring van het elektriciteitsnet waardoor meer bedrijven kunnen elektrificeren. Dit zal leiden tot verdere afname van de CO₂-uitstoot op ons terrein!

PORT OF
MOERDIJK

WWW.PORTOFMOERDIJK.NL

AGRARISCH MOERDIJK: NAAST GEZOND VOEDSEL OOK LANDSCHAPSBEHEER, KLIMAAT EN ENERGIE!

Boeren en tuinders in de gemeente Moerdijk zijn dagelijks bezig met het produceren van gezond en vers voedsel van hoge kwaliteit. Daarnaast hebben zij oog voor dierenwelzijn en de aantrekkelijkheid van het platteland. Wat veel mensen niet weten: boeren leveren een belangrijke bijdrage aan klimaat, landschapsbeheer, biodiversiteit en energietransitie. Educatie aan jongeren verloopt via Klasseboeren, verkoop van gezonde boerenproducten gebeurt in streekwinkels. Dat gebeurt er allemaal in onze mooie gemeente!

Koolstofboeren

Ondersteund door de gemeente Moerdijk en het Haven- en Industrieterein Moerdijk zijn er twaalf boeren in onze gemeente gestart met "carbon farming". Dat is een methode om meer koolstof vast te leggen in de bodem, en daarmee bij te dragen aan minder CO₂-uitstoot.

Boer als landschapsbeheerder

Boeren en tuinders zorgen ervoor dat de bodem en daarmee het landschap goed onderhouden worden. Als u door onze gemeente rijdt, ziet u steeds vaker

mooie akkerranden, kleurrijke bloemenranden, patrijzenvelden, bosjes en struiken. Door randen niet of pas na het broedseizoen te maaien, krijgen allerlei insecten en planten een betere kans om zich te ontwikkelen.

Energietransitie

Het platteland biedt eveneens kansen om de energietransitie te versnellen. Als u door de gemeente Moerdijk rijdt ziet u inmiddels een aantal kleinere windmolens op en rond boerenerven staan en staldaken vol met zonnepanelen. Veel boeren en tuinders in onze gemeente zijn al 100%

zelfvoorzienend met groene energie!

Rondkijken

Wilt u altijd als eens met de kinderen van een basisschool of naschoolse opvang op een boerderij rondkijken? Dat is mogelijk! Klasseboeren stellen hun bedrijf open om op een educatieve wijze kennis te maken met het boerenbedrijf. Ook Moerdijk heeft een Klasseboer! Vergeet vooral niet het gevarieerde aanbod van verse streekproducten in kraampjes en winkels direct bij en van de boer!

Heeft u vragen? Neem dan contact met ons op via zltomoerdijk@zlt.nl

VERDUURZAMEN MET JE BESTAANDE CV-KETEL?

En tot 70% op je energierekening besparen. Meer weten? Wij geven graag advies.

totaalinstallateur

Van Alphen & Roest

Overweegt u zonnepanelen?

Download onze gratis gids met informatie die u moet weten voordat u in zonnepanelen investeert.

- ✓ Ontdek of u dak geschikt is
- ✓ Waarom innovatieve technologie een hogere opbrengst levert
- ✓ Hoe een offerte eruit ziet
- ✓ Uitleg over kosten, garanties en terugverdientijd
- ✓ Een bewust besluit nemen over investeren in zonnepanelen

Of stuur een e-mail naar advies@ecotecsolar.eu met uw verzoek tot het toesturen van het e-book.

SCAN & BEZOEK

Gerealiseerde installaties in de regio

Zonnepanelen van Duitse kwaliteit met verregaande garanties. Ook op de opbrengst!

Breda

27x Q-Cells Q.Peak BLK G9 385

Raamdonksveer

32x Q-Cells Q.Peak BLK G11+ 405

Zevenbergen

21x Q-Cells Q.Peak BLK G9+ / AC 380